

Sygn. I C 293/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2016 r.

Sąd Okręgowy w Słupsku I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Beata Kopania
Protokolant:	sekr. sądowy Anna Karwacka

po rozpoznaniu w dniu 22 marca 2016 r. w Słupsku

na rozprawie

sprawy z powództwa W. Z.

przeciwko S. Z.

o stwierdzenie nieważności umowy

1. oddała powództwo;
2. nie obciąża powoda kosztami procesu;
3. przyznaje radcy prawnemu M. P. ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Słupsku kwotę 4.475,91 zł powiększoną o 23% podatku VAT tytułem nieopłaconych kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Na oryginale właściwy podpis

Sygn. akt IC 293/14

UZASADNIENIE

Powód, W. Z., wniósł przeciwko pozwanemu, S. Z., pozew o stwierdzenie nieważności umowy darowizny z dnia 3 sierpnia 2007r., zawartej przed notariuszem J. K., prowadzącą kancelarię notarialną w C..

Na uzasadnienie podał, iż pozwany w wyjątkowo rażący sposób narusza ustalenia aktu notarialnego z dnia 3 sierpnia 2007r. oraz najprostsze zasady współzycia i współpracy w rodzinie. Podał, że przyczyną darowania nieruchomości na pozwanego był fakt, iż powód opiekował się nim od jego najmłodszych lat. Tymczasem obecnie, kiedy powód jest starszą, schorowaną osobą i ma problemy z poruszaniem się oraz z samodzielną egzystencją po operacji biodra, pozwany nie służy mu pomocą. Zapowiada, że sprzeda mieszkanie innej osobie, na co powód nie może się zgodzić. Wskazał, iż ma dorosłą córkę i dwóch dorosłych synów, którym ufa i chciałby, aby to oni zajęli się mieszkaniem po śmierci powoda.

Pozwany, S. Z., wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów procesu.

Wskazał, że nie dopuścił się względem powoda żadnej niewdzięczności, a powód domaga się stwierdzenia nieważności umowy darowizny z dnia 3 sierpnia 2007r., dlatego, że tak kierują nim jego dzieci, zainteresowane dziedziczeniem lokalu po ojcu.

Pismem procesowym z dnia 7 kwietnia 2015r. ustanowiony z urzędu pełnomocnik powoda sprecyzował żądanie wskazując, iż domaga się stwierdzenia nieważności umowy darowizny z dnia 3 sierpnia 2007r. (k.78 i następne). W uzasadnieniu podał, iż w ocenie powoda oświadczenie woli zawarte w akcie notarialnym z dnia 3 sierpnia 2007r. złożone zostało w warunkach błędu co do treści czynności prawnej i co do obowiązków pozwanego. Gdyby bowiem powód miał świadomość, iż wyzbywa się prawa własności bez zachowania uprawnienia do dożywotniego zamieszkiwania mieszkania, nigdy nie złożyłby oświadczenia o tej treści. Nadto wskazał, że wolą stron było również zapewnienie powodowi opieki w związku z jego stanem zdrowia, co jednak nie zostało wykonane przez obdarowanego.

W piśmie procesowym z dnia 16 października 2015r. (prezentata k.152 i następne), powód ostatecznie przedstawił żądanie, wnosząc o stwierdzenie nieważności umowy darowizny w oparciu o art. 58 § 2 k.c. Sprzeczność tej czynności z zasadami współżycia społecznego wyrażała się, w ocenie powoda, w tym, iż powód mając wizję roztoczenia nad nim opieki przez wnuka, darował mu dobytek swojego życia, nie oczekując niczego w zamian poza opieką i towarzystwem w ostatnich latach życia. Tymczasem pozwany zbył mieszkanie wraz z powodem, który obecnie nie ma żadnego tytułu prawnego do zamieszkiwania w nim, zaprzestał kontaktów z powodem, uprzednio zaciągając zobowiązania kredytowe na jego nazwisko, wreszcie „obraził się” za to, że powód wytoczył przeciwko niemu powództwo.

Niezależnie od powyższego powód wskazał, iż w niniejszej sprawie zachodzą przesłanki względnej nieważności spornej czynności prawnej. Oświadczenie woli zawarte w akcie notarialnym z dnia 3 sierpnia 2007r. złożone zostało bowiem - w ocenie powoda - w warunkach błędu. Na poparcie powyższego powód przytoczył tożsamą argumentację, co w piśmie procesowym z dnia 7 kwietnia 2015r.

Pozwany, wniósł o oddalenie powództwa w sprecyzowanej treści jak w piśmie procesowym z dnia 16 października 2015r., wskazując, że w sprawie brak jest jakichkolwiek podstaw do uznania, że sporna czynność prawna dotknięta jest nieważnością.

Sąd ustalił:

W dniu 3 sierpnia 2007r. przed notariuszem J. S. - K., prowadząca kancelarię notarialną w C., W. Z. darował swojemu wnukowi, S. Z., lokal mieszkalny nr (...) o powierzchni użytkowej 48,08 m² z przynależną piwnicą o powierzchni 3,07 m², położony w C. przy ul. (...), objęty księgą wieczystą KW (...).

W imieniu małoletniego wówczas S. Z., działali jego rodzice J. Z. (1) i J. Z. (2), na podstawie prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Słupsku z dnia 12 grudnia 2006r., sygn. (...), zezwalającym J. Z. (1) i J. Z. (2), by w imieniu syna, S. Z., złożyli oświadczenie o przyjęciu od W. Z. darowizny w postaci lokalu mieszkalnego, położonego w C. przy ul. (...) wraz z przynależną do niego piwnicą, zapisanego w księdze wieczystej KW (...) wraz z przynależnym do lokalu udziałem do (...) części w prawie użytkowania wieczystego gruntu i prawie własności części budynku mieszkalnego i innych urządzeń, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli, zapisane w księdze wieczystej KW (...) Sądu Rejonowego w Chojnicach.

Dowód: umowa darowizny z dnia 3 sierpnia 2007r., rep. A numer (...), k. 7; postanowienie Sądu rejonowego w Chojnicach z 12 grudnia 2006 r. k. 17 akt Sądu Rejonowego w Chojnicach sygn. (...).

Do zawarcia powyższej umowy doszło z inicjatywy powoda. W. Z. bardzo kochał wnuka, miał z nim bardzo dobry kontakt i chciał zabezpieczyć go finansowo.

Dowód: przesłuchanie pozwanego k. 149-150, zeznania świadków: J. Z. (1) k.183-184, J. Z. (2) k.184-184v.;protokół rozprawy z dnia 12 grudnia 2016 r. k. 16 akt Sądu Rejonowego w Chojnicach sygn. (...).

W momencie zawarcia umowy powód zdawał sobie sprawę, że na skutek tejże umowy jego wnuk, S. Z., stanie się właścicielem mieszkania.

Przed podpisaniem aktu notarialnego notariusz odczytał treść umowy darowizny. Powód rozumiał jej treść, nie miał co do niej żadnych wątpliwości.

Dowód: przesłuchanie powoda k. 134-138.

Na dzień dokonania darowizny powód nie był osobą wymagającą opieki osoby trzeciej.

Dowód: zeznania świadków: J. Z. (1) k.183-184, J. Z. (2) k.184-184v.

W dacie sporządzania umowy J. Z. (2) i J. Z. (1) zapewniali powoda, że będzie mógł mieszkać w przedmiotowym lokalu aż do swojej śmierci.

bezsporne, nadto dowód: zeznania świadków: J. Z. (1) k.183-184, J. Z. (2) k.184-184v, przesłuchanie powoda k.134-138, oświadczenie pozwanego k. 98v.

Dnia 18 kwietnia 2014r. pozwany sprzedał M. O. lokal mieszkalny położony w C. przy ul. (...). Powodem sprzedaży mieszkania było zadłużenie S. Z..

Dowód: umowa sprzedaży i ustanowienia hipoteki z dnia 18 kwietnia 2014r., rep. A numer (...), k. 40 – 47; zeznanie świadka J. Z. (2) k.184-184v.; przesłuchanie pozwanego k.149-150

Powód ma 80 lat. W dniu 3 lipca 2013r. przeszedł złamanie podkrętarzowe kości udowej prawej. Rozpoznano u niego wówczas wtórną niedokrwistość.

Dowód: karta informacyjna leczenia szpitalnego z dnia 12 lipca 2013r., k. 54-55.

Powód nadal mieszka w przedmiotowym lokalu mieszkalnym. Wraz z nim zamieszkuje tam od 2005 roku jego córka, a od około 6 lat także i jej partner.

Dowód: zeznania świadków: M. W. k.99-99v., J. G. k.100v.

Pozwany jest silnie skonfliktowany ze swoim ojcem, a synem powoda.

Dowód: przesłuchanie pozwanego k. 149-150, zeznania świadka J. Z. (1) k.183-184

Pozwany od czasu wytoczenia niniejszego powództwa nie utrzymuje kontaktów z powodem (**bezsporne**).

Sąd zważył:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Stan faktyczny istotny dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu został ustalony w oparciu o dokumenty zgromadzone w sprawie, którym nie przedstawiono zarzutu braku autentyczności. Sąd oparł się również na zeznaniach świadków, M. W., J. G., J. Z. (2) i J. Z. (1) oraz na przesłuchaniu powoda i pozwanego w takim zakresie, w jakim znalazły potwierdzenie w ustalonym stanie faktycznym. Z uwagi na przytoczoną podstawę faktyczną i zakreślone żądanie (stwierdzenie nieważności umowy), kwestie związane z tym, czy pozwany faktycznie dopuścił się rażącej niewdzięczności względem powoda były ostatecznie pozbawione jakiegokolwiek znaczenia w sprawie. Dla oceny zgłoszonego żądania zeznanie świadka, N. Z., nie miały znaczenia.

Na wstępie wskazać należy, iż treść przepisu art. 321 k.p.c. wskazuje, że sąd przy rozstrzyganiu sprawy i wyrokowaniu jest związany żądaniem zgłoszonym przez powoda. Oznacza to, iż sąd nie może wbrew żądaniu pozwu zasądzić jakościowo odmienne żądanie, bądź też w większym rozmiarze niż oznaczony przez stronę, jak również na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez powoda.

Powód, W. Z., reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika ustanowionego z urzędu, domagał się w niniejszym procesie stwierdzenia nieważności umowy darowizny zawartej przez strony w dniu 3 sierpnia 2007 roku w oparciu o art. 58 § 2 k.c., jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego. Na poparcie żądania podniósł twierdzenia, że był zapewniany, iż pozwany będzie opiekował się nim na starość i będzie mu towarzyszył w ostatnich latach życia, jak jednak się nie stało. Nadto, powód powoływał się na nieważność względną czynności prawnej wskazując, iż przedmiotowy pozew należy traktować jako oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego w warunkach błędu oświadczenia woli. W tym zakresie powód podnosił, że gdyby miał świadomość tego, iż wyzbywa się prawa własności bez zachowania uprawnienia do dożywotniego zamieszkiwania mieszkania, to nigdy nie złożyłby oświadczenia o tej treści. Błąd polegał też na mylnym przekonaniu powoda, iż pozwany zapewni mu opiekę w związku z jego stanem zdrowia.

Żądanie powoda o stwierdzenie nieważności umowy z dnia 3 sierpnia 2007 roku jako sprzecznej z zasadami współżycia społecznego, należy traktować jako powództwo o ustalenie, iż umowa ta jest nieważna.

Podstawą prawną powództwa o ustalenie istnienia albo nieistnienia stosunku prawnego lub prawa stanowi, mający charakter przepisu materialnoprawnego art. 189 k.p.c., w myśl którego, każdy kto ma interes prawny, może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa.

Przesłankę w postaci istnienia interesu prawnego powód może wykazywać w toku postępowania a sąd ma obowiązek badać ją w każdym stanie sprawy.

W rozpoznawanej sprawie Sąd uznał, że W. Z. ma interes prawny w ustaleniu nieważności czynności prawnej. Można bowiem przyjąć, że powód pozostaje w niepewności co do swoich praw objętych kwestionowaną umową i że aktualnie nie ma innego instrumentu prawnego pozwalającego na wyjaśnienie swoich praw własności, a co zatem idzie ma interes prawny w ustaleniu.

W dalszej kolejności rozważyć należało, czy kwestionowana przez stronę powodową czynność prawna rzeczywiście jest nieważna.

Tytułem wstępu podnieść należy, iż nieważność bezwzględna stanowi sankcję wadliwości czynności prawnej, wynikającej z niedochowania określonych warunków przewidzianych przepisami prawa. Zasadniczo przyczyny nieważności tkwią się w okolicznościach związanych z dokonaniem danej czynności prawnej. Sprowadzają się one najczęściej do braku zdolności do czynności prawnych, sprzeczności treści czynności prawnej z ustawą lub z zasadami współżycia społecznego, pominięcia formy czynności prawnej zastrzeżonej pod rygorem nieważności.

Żądając stwierdzenia nieważności spornej umowy darowizny powód powoływał się na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. Sąd nie podzielił tych twierdzeń. Należy bowiem zgodzić się ze stanowiskiem strony pozwanej, iż w okolicznościach niniejszej sprawy nie zachodzi żadna z przesłanek z art. 58 k.c., która pozwalałaby na uznanie, iż sporna czynność prawna dotknięta jest nieważnością bezwzględną.

Podkreślić należy, iż strony zawarły umowę należącą do umów przewidzianych kodeksem cywilnym, o treści typowej dla takiej umowy. Czynność została zawarta na podstawie zezwolenia Sądu Rejonowego, który dokonał oceny planowanej czynności pod kątem dobra małoletniego wówczas powoda. Nie budzi wątpliwości, iż czynność ta nie jest dotknięta wadliwością polegającą na obejściu przepisów prawa, albo by była ona sprzeczna z przepisami prawa (§ 1 art. 58 kc).

Dokonanie powyższej umowy nie jest też sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Powód nie wskazał, z jakimi konkretnie zasadami umowa ta jest sprzeczna, ograniczając się jedynie do twierdzenia, iż był przekonany, iż pozwany będzie towarzyszył mu w ostatnim okresie życia i rozłoży nad nim opiekę ze uwagi na jego stan zdrowia. Z powyższego wywnioskować należy, iż powód upatrywał sprzeczności umowy z zasadami współżycia społecznego w niewywiązywaniu się przez pozwanego z obowiązków ciążących na pozwanym – w ocenie powoda – na podstawie tej umowy. Abstrahując od kwestii, czy pozwany w istocie zobowiązany jest do sprawowania opieki nad powodem, zapewniania mu towarzystwa, interesowania się nim i czy wypełnia te obowiązki czy też nie, wskazać należy, iż sposób i stopień wywiązywania się z obowiązków wynikających z danej umowy nie należą do przesłanek jej ważności. Są to bowiem kwestie związane z wykonaniem umowy, a nie okoliczności jej zawarcia. Skutków nieważności czynności prawnej nie można wywodzić ze zdarzeń, które miały miejsce po zawarciu przedmiotowej umowy, czyli z faktu, najogólniej rzecz ujmując, niewdzięczności pozwanego, albowiem nie można oceniać ważności czynności prawnej na podstawie zachowania stron tej czynności po jej dokonaniu. Nienależyte wykonanie umowy, a nawet rażąca niewdzięczność pozwanego mogą rodzić szereg skutków, łącznie z uprawnieniem darczyńcy do odwołania darowizny, jednakże nie czynią umowy darowizny nieważną. Okoliczność, że powód w dacie zawierania umowy nie przewidział wszystkich jej konsekwencji również nie ma wpływu na ocenę ważności umowy w aspekcie zasad współżycia społecznego. Z twierdzeń powoda słuchanego na rozprawie w dniu 6 lipca 2015 roku, a także z zeznań świadków, J. Z. (2) i J. Z. (1), jednoznacznie wynika, iż decyzję o darowaniu 15-letniemu wówczas wnukowi należącego doń lokalu mieszkalnego, powód podjął samodzielnie, w sposób świadomy, kierując się miłością do wnuka i chęcią udzielenia mu zabezpieczenia finansowego. Istotnym jest też, iż na moment zawarcia tejże umowy powód nie wymagał opieki osób trzecich i nie kierował wobec pozwanego żadnych oczekiwań w związku darowaniem mu tego mieszkania. Przesłuchanie powoda oraz wyżej przywołanych świadków wskazuje również, że sporna umowa nie została więc zawarta, ani w warunkach nacisku na pozwanego, ani w warunkach wykorzystania jego przymusowego położenia, nieporadności, czy zależności od osób trzecich, a przede wszystkim była zgodna tak z jego wolą, tj. by mieszkanie stanowiło własność wnuka, jak i jej celem, jakim było zabezpieczenie go finansowo.

Nie zaistniały także inne okoliczności prawne, które skutkowałyby nieważnością umowy darowizny z dnia 3 sierpnia 2007 roku. Oceniając powyższą czynność prawną w kontekście błędu, podnieść należy w pierwszej kolejności, iż wada ta, o ile spełnione są jej przesłanki umożliwia jedynie uchylenie się od skutków prawnych czynności dokonanej pod jej wpływem. Złożenie takiego oświadczenia jest zaś możliwe jedynie w ciągu roku od wykrycia błędu, a po jego upływie wygasa (art.88 k.c.). Mając z jednej strony na względzie, że w ocenie powoda został on wprowadzony w błąd co do tego, że wyzbywa się prawa własności bez zachowania uprawnienia do dożywotniego zamieszkiwania i co do obowiązków pozwanego, a z drugiej strony, że zawierając sporną umowę powód, jak sam przyznał, rozumiał jej treść (co pozwala na wniosek, iż wiedział że nie ustanowiono w niej służebności osobistej ani nie nałożono na pozwanego obowiązku opieki), to nie budzi wątpliwości, iż termin do uchylenia się od skutków prawnych tej czynności rozpoczął swój bieg w dacie zawarcia umowy, a zakończył się po upływie roku od jej zawarcia, czyli 4 sierpnia 2008 roku. Przyjmując za powodem, iż takie oświadczenie zawarte zostało w pozwie, a w konsekwencji że zostało ono złożone pozwanemu w dniu 25 listopada 2014 r. (data doręczenia odpisu pozwu k.37v.), to bezsprzecznie zostało ono złożone po upływie roku od wykrycia błędu. Bezskuteczny upływ tego terminu prowadzi do konwalidacji czynności prawnej. Staje się ona w pełni ważna i nie może być przez nikogo kwestionowana (tak wyrok SN z dnia 26 marca 2003 r.,(...), LEX nr (...)).

Reasumując powyższe rozważania, stwierdzić należy, iż powód nie udowodnił, by umowa darowizny z dnia 3 sierpnia 2007r. dotknięta była nieważnością bezwzględną, bądź by działał pod wpływem błędu. Zawnioskowani świadkowie w osobach, M. W., J. G. i J. Z. (1), wykazali, że strony są w konflikcie. Okoliczność ta nie ma jednak znaczenia dla oceny ważności spornej czynności prawnej. Treść zeznań powyższych osób czyni natomiast zasadnym twierdzenia pozwanego, iż w otoczeniu powoda występują osoby, które być może mają bezpośredni interes w podważaniu skuteczności, zawartej w dniu 3 sierpnia 2007r., umowy darowizny.

W tym stanie rzeczy, sąd na podstawie art. 189 kpc w zw. z art. 58 k.c. orzekł jak w sentencji.

Konsekwencją oddalenia powództwa jest uznanie powoda za stronę przegrywającą sprawę. Zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu wyrażoną w art. 98 k.p.c., koszty procesu poniesione przez stronę pozwaną winny być jej zwrócone przez stronę powodową. Niemniej tego na mocy, art. 102 k.p.c., sąd, w wypadkach szczególnie uzasadnionych może zasądzić od strony przegrywającej (tu powoda) tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie, z uwagi na jej charakter, opartej na konflikcie rodzinnym oraz z uwagi na trudną sytuację majątkową powoda i jego autentyczne poczucie krzywdy, utratę bezpieczeństwa co do miejsca zamieszkania, zachodzą takie wyjątkowe okoliczności usprawiedliwiające odstąpienie od obciążania powoda kosztami procesu, pomimo przegrania sprawy. Sytuacja pozwanego będącego człowiekiem młodym, aktywnym, jest niewątpliwie znacznie lepsza niż powoda. Dlatego postanowiono, jak w punkcie 2 sentencji.

W punkcie 3 wyroku orzeczono o kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu ustalonych w oparciu o przedłożony spis kosztów, stosownie do treści § 15 w zw. z § 6 pkt 6 oraz § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (...), j.t Dz.U. 2013r. poz. 490.

Na oryginale właściwy podpis